

ספר היהודים

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאוצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
משוערוי ושיחותיו של
רבי ענחם מעדל פערנץ שליט"א
פרשת ויקהל פקודי

שבת קודש
אבסוף ענחם שבת
בקדושת השבת וסגולתה

על התורה
שלהבות קודש והגינות חכמה
מפרשת השבוע

שקבל את הבטחת האחרים כי עד כניסת השבת יגיעו חפציו לבית סבו. אך דרכו של עולם התעכבו החבילות. שעת כניסת השבת קרבה ובאה. בעוד מחצית השעה יגיע זמן הדלקת הנרות, והמוזות אינן נראות באופק. זרעי הספק זרועים היו בלב. הוא תהה שמה מוטב היה אם לא היה עוצר בנסיעתו על פני ציונו של הצדיק. כי מה יעשה עתה וכיצד יצא מהבית ובגדי השבת אינם עמו?
אך נאמן להבטחתו, עמד וקיבל על עצמו קדושת שבת חצי שעה לפני הזמן. מספר דקות לאחר מכן נשמעו הצפירות מן הרחוב, מכריות כי החבילות הגיעו ליעדן בשעה טובה.
שמו הבחור מאוד על שיוכל ללוש את ה'בעקטיטשע' ולכבד את השבת, אולם להוותו, כאשר פתח את המזודה הבחין כי דבר מאכל שהיה שם הכתים את המעיל השבתי, עד שלא ניתן היה ללוש בלא לנקות את הכתם, מלאכה האסורה בשבת.
ניצב הבחור לצד הבגד המוכתם, ומחשבות מתרוצצות בקרבו: מה יעשה עכשיו. לאחר שכבר קיבל על עצמו את קדושת השבת! בעצמו לא יוכל לנקותו, ומסבו הזקן והחלוש ודאי לא יוכל לבקש דבר.
ומצד שני, הן ללא בגדי השבת לא יוכל לצאת מן הבית, ומה יעשה? וכי ילך לבית כנסת עטוי בבגדי חול? הלא לשיחת היום היה בפי הבריות!
החליט הבחור כי בליל שבת ילך לבית כנסת מרוחק, שבו אין איש מכירו. במקום זר לא ישימו לב לבחור חסידי שבאופן חריג אינו לבוש בבעקטיטשע הרגיל.
תפלת ליל השבת עברה בשלום. הסב נשאר בבית מחמת חולשה, והכל עבר למישרין.
אבל בשבת בבוקר ביקש הסב ללכת לבית הכנסת להתפלל במנין ולשמוע קריאת התורה, והבחור לא ידע את נפשו. 'מה אעשה, סבא? הרי הגעת לפרקי ומבקש אני שידון. שני ביום רבות המתנתי, ועכשיו אקלקל מזלי בידיים ואכנס לבית הכנסת המוכר ללא בגד הולם.
מה יאמרו עלי האנשים?! לא לחנם אין בחור זה מוצא את זיווגו. הולך הוא כאדם שאינו מן הישוב, ללא בגד שבתי עליון ראוי לשמו. מי ירצה להשתדך עמו...'
הסב הזקן לא התרגש. משא השנים לימד אותו פרק בתהלוכות החיים, להבין את העיקר ואת הטפל בהם:

גדולים צדיקים כמותתן
בחור מבוגר היה, כבן שלושים שנה, ששנים ארוכות בילה בצפייה מייסרת למציאת זיווגו.
ניסה הבחור את כל הסגולות ששמע עליהן, התפלל בכל המקומות הקדושים שהיה ביכולתו להגיע אליהם, וקיבל ברכות והבטחות מכמה וכמה צדיקי אמת, אך עדיין לא מצא את זיווגו עד שהיה קרוב לייאוש.
באותה עת, פנה אליו אחד מידידיו הקרובים והציע לו לפקוד את מקום מנוחתו של הרבי משאף בלונדון, הידוע כמקום מסוגל לישועה על פי צוואתו של הרבי, שאמר שכל מי שיבוא לפקוד את קברו - יעורר עליו רחמים בעולם העליון, אם יקבל על עצמו קבלה טובה בהבטחה גמורה, ולא יעבור עליה בשום אופן.
כיון שעתידי היה הבחור דגן לנסוע ממקום מגוריו שבאמריקה לארץ ישראל, על מנת לסייע לסבו הזקן, החליט כי יעבור בדרכו בעיר לונדון, ויפקוד את קבר הצדיק.
בבואו אל הציון נעמד בתפילה רותחת מעומק לב והתחנן שישויענו הבורא יתברך מצרתו בזכותו של הצדיק. עודנו שקבל, הבחין במלים החקוקות על המצבה שהעתקו מצוואתו של הרבי, שכתב כי התנאי לקיום הבטחתו לעורר רחמים על המתפללים על ציונו הוא שקבלו עליהם קבלה טובה.
החליט מידוענו לקבל על עצמו להתחזק בענין ולספת שבת ביתר שאת ובלי לותר, להוסיף מחול על הקודש מדי ערב שבת מחצית השעה קודם זמן הדלקת נרות.
משמים ראו את קבלתו של הבחור, וכבר בנסיעה זו הוחלט לנסותו האם יעמוד בקבלה שקיבל על עצמו.
כאמור, היתה חנייתו בלונדון תחנת ביניים בדרכו לארץ הקודש, וכאשר הגיע ליעדו הסופי בארץ הקודש, ראה לחדתו כי תחילתו נעלמו ואינו.
התברר לו שכיון שעצר בדרכו בעיר לונדון, הקדימו חבילותיו לבוא לפניו, וכאשר לא מצאו להן דורש, נשלחו למקום אחר.
על מנת לקבלן היה עליו למלא את פרטיו בטופס יעודי לכך, ולאחר כמה ימים היו אמורים לשלוח אליו את חבילותיו.
נראה היה שהכל בא על תקונו, אך הבחור היה לחוץ. היה זה ביום חמישי בשבוע, ובגדי השבת שלו צרוּרים היו במזוודת הרחוקות.
ניסה הבחור לזרו את הממונים, עד

אלא שכאשר ניסו לצאת מבית המדרש, ראו החסידים לתדהמתם את רבם נועל את דלתות בית המדרש. לאחר כמה שניות של מבוכה הבינו החסידים כי מוטב היה לו ישובו למקומותיהם וימשיכו לעסוק בענייני חסידות.
החסידים שבו להתוועד יחד תוך שהם דוחקים בכוח את ההורי הפליאה שצפו במוחותיהם לנוכח ההתנהגות הבלתי מובנת של הרבי. והנה שב המחזה על עצמו. שוב פעם יוצא הרבי מחדרו וגוער בחסידים והפעם בתקיפות יתירה: 'הלוא כבר אמרתי לכם שתפסיקו לשבת ולבטל את זמנכם לריק, מדוע אתם ממשיכים?'
החסידים קפצו ממקומותיהם ורצו לעבר הפתח אל שגם הפעם נצפה הרבי נועל את דלתות בית המדרש לכל יוכל מאן דהוא לצאת החוצה. לחשוב ולא ידעו מה עליהם לעשות. לאחר כמה דקות של מבוכה רבתי, שבו החסידים אל אט אל מקומותיהם והמשיכו לעסוק בענייני חסידות, שירות ותשבחות למלך קל חי וקיים. ואז יצא הרבי שוב מחדרו, אלא שהפעם פניו הקדושות מפיקות נהורה עילאה, הוא הסביר אליהם את פניו ואמר:
בל יהא חידוש ופליאה בעיניכם מה שהפסקתי אתכם כמה פעמים מלשבת יחידיו באסיפת מרעים כדרככם תמיד, שכן ה'יבעל דבר' בא אלי ואמר לי:
'אני מסכים להעלים עין מכל העבודות שלכם, אך על עבודה זו של 'זיעצן אינאיינעם, פארברענגען אינאיינעם, זיך דערווארעמען אינאיינעם, [לשבת בינח, להתוועד יחידו, להתחמם יחידו], על כך ארעיש עולמות, אניח את כל העולם ואקח את עצמי רק להפריע לעבודה זו.'
'ידעתי כי רק אם אפריע לכם כמה פעמים, אוכל לבטל את דבריו, חתם הרבי את דבריו המופלאים...'
עוד סיפר הרה"ק הישועות משה' זיע"א:
באחת מישיבות החסידים במארמורש בליל שבת קודש במסיבת מרעים בצוותא חדא, הבחין אחד החסידים בחברו שעומד ללכת לביתו לפני תום ה'זיץ'.
'היתכן?' שאלו בפליאה.
מקום לענות החווה לו יידו על השעון, כאומר: עם כל החשיבות ל'זיץ' הרי שיש לתת את הדעת גם לשעה המאוחרת...
הפטיר החסיד:
'בשלמא השעון אין לו מה לעשות, לכן הוא הולך, ברם לך הלוא יש מה לעשות, אם כן מדוע אתה הולך, שב נא אתנני...'
הריאות
'הנשיאים הביאו את אבני השהם ואת אבני המלואים לאפוד ולחשן' (שמות לז, כז).
פרש רש"י: אמר רבי נתן: מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה, ובמלאכת

שבת אחים
'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם' (שמות לה, א).
שאל הרה"ק רבי חיים מאיר מויזניץ זיע"א:
מה פשר המילים 'אלה הדברים אשר ציווה ה' לעשות אותם', והלוא כל עניינה של השבת היא לשבות ממלאכה וכפי שנאמר בסמוך 'וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון?!'
ויבאר הרבי בדרכו הקדושה כי אכן העשייה בשבת קודש היא הישיבה באסיפת חברים באהבה ואחוה לשבח ולשיר לקל אשר שבת ברא.
בכך יובן גם באופן נפלא מדוע נאמר הציווי הזה דייקא לאחר שהקהיל משה את כל ישראל, זאת משום ש'עשיה כזו לענגו ולקדשו בהלל והודאה בישיבת חברים באחדות יהדות לה' בחיות וקדושה לכבוד שבת קודש ולשם ה', אי אפשר לצוות עליה בטרם טעמו טעמה, משום כך ראשית כל הקהיל משה רבינו את עם ישראל בשבת קודש, ואז, לאחר שבני ישראל טעמו את הטעם העילאי של אסיפת חברים לשיר ולהודות לשם הבורא, יכול היה לצוות אותם על כך. וזהו הפרוש פסוק 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, ויאמר אליהם' כמורה באצבע, 'אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם', כאסיפה זו שראיתם בעצמכם, עליכם לעשות בכל שבת קודש.
בענין החשיבות העצומה של אסיפת חברים הישבים יחידו ושרים שירות ותשבחות לקל חי, סיפר הרה"ק הישועות משה' מויזניץ זיע"א ספור נפלא:
חסידיו ואנשי שלומו של הרה"ק ה'אהבת שלום' זיע"א ישובו פעם בבית המדרש באסיפת מרעים בדיוק חברים פסוק 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, ויאמר אליהם' כמורה באצבע, 'אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם', כאסיפה זו שראיתם בעצמכם, עליכם לעשות בכל שבת קודש.
הנפש לבורא העולם.
הם פותחים בניגונים מלאי דביקות והשתכחות לפתע נכנס הרבי לבית המדרש, הוא ניגש אל בני החבורה והחל לגעור בהם קשות:
'מה אתם עושים כאן, מדוע אינכם הולכים ללמוד במקום זאת מבליים את הזמן בענייני חסידות?'
על אתר התלקו החסידים ממקומם ופנו לכיוון היציאה מבית המדרש, כשפליאה רבתי מנקרת במוחם. הלוא הרבי מעורר כל העת על החשיבות העצומה של התכנסות יהודים יראים ושלמים, חברים מקשיבים, ורואה בכך מעלה נפלאה בעבודת הבורא. והנה לפתע הוא מתנגד לכך נחרצות ורואה את הדברים בעין רעה.
ברם, כדרכם של חסידים הם דוחים את ההרהורים המתנגבים לליבם וממהרים למלא אחר הוראתו של הרבי, מבלי למצוא לה טעם והסבר.

המשכן לא התנדבו בתחלה. אלא כך אמרו נשיאים: יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסיירים אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר (שמות לו ז) 'והמלאכה היתה אים, אמרו נשיאים, מה עלינו לעשות, הבאי דת, אברו הששה וגו', לכך התנדבה בחנוכת המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם, 'והנשאים' כתיב. אמר הרה"ק 'החידושי הרי"ם' מגור זיע"א: מכאן משמע שיעקר היהדות היא ההתלהבות והזריזות לעבודת הבורא יתברך, ולכן כאשר הם התעצלו בנדבת המשכן נחסר מהם האות יו"ד.

ונכחו הרה"ק רבי פנחס מנחם מפליץ זיע"א בספרו 'שפתי צדיק' (אות טז) מוסיף על דרך זו ומבאר שלזאת רומזים שני האותיות יו"ד אשר על ידם מציינים בסידורים את שם ה' הקדוש: הוי"ה הקדוש, והיו"ד השניה רומזת לזריזות והתלהבות לעבודת הבורא שהיא מעוד ויסוד היהודי.

מאות הוא מוסיף והכותב שמתעם זה שמותיהם של עם ישראל פותחים תמיד באות יו"ד, כישראל 'הודי' 'שורון', לרמז שהקדוש ברוך הוא חפץ שישראל יהיו קרובים ודביקים בו, אך שגם אנו נרצה בכל לך לעבדו בלבב שלם. **◆◆◆**

מידת הזריזות וניצול הזמן הייתה התכונה הבולטת ביותר בהתנהגותו של הרה"ק 'האמרי אמת' מגור זיע"א. בכל הזמנים ובכל המצבים היה כל כולו אומר 'ונדעה נרדפה לדעת את ה'.

אף גדולי עולם עמדו נרעשים לנכח זריזותו והתנהגותו המהירה ככרך. הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א אמר בלשון זו: 'אבא זיל, הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זיע"א, הפליא מאוד את זריזותו של הרבי מגור, אצל הרבי מגור מחושבת כל דקה'.

וכה סיפר לימים המאון משמשעבין זיע"א: את הרבי מגור נודמן לי לראות פעם ראשונה בעת סעודת שבע ברכות אצל הרבי מראדווא זיע"א. כל הקרואים הסבו לסעודה בניחותא, הגישו לפניהם מנות ויאללו. הרבי אמר דברי תורה וחילק שיריים. הקהל שר רכמה ניגונים, ובמשך כל זמן הסעודה לא הורגה ככל אווירת לחץ ומהירות.

ברם, אחרי ברכת המזון כאשר הכסתי בשעון, השתוממתי להיווכח כמה זמן מועט חלף מתחילת הסעודה. ראיתי בעליל איך הרבי מכניס את הילמעלה מן הזמן בתוך מסגרת של זמן.

הגדרה קולעת לחשיבות העליונה של הזמן בהיכלו, נתן הרבי גופו בעת שפגש עם אחד מצדיקי הדור המפורסמים אשר היה עימו בקשרי ידיו חזקים. כדרכו בקודש הפיע הרבי במקום שסוכם מראש בשעה המיועדת, ברם הלה איחר לבוא בדקות מספר. כאשר הגיע התנצל לפני הרבי ואמר: 'הייתי למעלה מן הזמן'. ובשני הדברים השמיע הרבי את דעתו באופן ברור: 'זמן הוא הדבר החשוב ביותר, אין למעלה ממנו, יש רק למטה ממנו'.

זריזותו עם עמדה אף פעם בסתירה כלשהיא עם מנוחת הנפש וישוב הדעת אשר היו בני לווייתו הקבועים כל חייו. ברצותו פעם לבאר מיהו הזכאי לתור הנעלה זור"י, אמר: 'זור"י אינו אהיש בהבולה הממהר להקדים ולבוא אל הרכבת זמן רב הרבה לפני מועד יציאתה, כדי שלא יאחר, אלא האדם המחושב ומגיע בזמן המדויק.

זריזותו עמדה לו שיוכל להספיק הרבה מאוד בזמן העומד לנפשו. הרבה מעבר ליכולתו של אדם מן המצוי. המושג 'יום אחד בשנה חשוב שנה' קיבל אצלו משמעות חדשה: מה שהספיקו אחרים במשך שנה שלימה, הספיק הוא ביום אחד. מדי יום ביומו הספיק ללמוד שיעורים עם בניו ועם חתניו לחדו, ועם נכדיו לחדו. זאת

מלבד השעות המרובות, ליתר דיוק, רוב שעות היממה, שהתבודד בחדרו ולא פסיק פומא מגירסא, או שכתב חידושי תורה. מדי יום ביומו קיבל לגדודי חסידים אשר צבאו על פתחו, האוין למשאלותיהם והשיאם בעצה והירכה לטוב להם, קרא והשיב על אלפי מכתבים ומברקים. בכדי שלא יצטרך להשיב על כולם במו ידיו, היה מצייין בשולי המכתבים את תשובתו באות אחת. לדוגמא האות כ משמעה: כן, האות מ משמעה: מסכים. האות ל הכוונה: לא. האות ב פירושה שמעניק ברכתי. נדיר ביותר היה כאשר רשם בתשובתו מילה אחת שלמה או שתיים. חתנו היה נכנס מדי יום ביומו אל הקודש פנימה בשעה קבועה, ומבלי אומר ודברים מסר לו הרבי את צרות המכתבים שכבר היה מוכן עבורו, והוא השיב לשואלים בשמו של הרבי במכתב מלא כפי הכללים שנתן רבינו בידו. הילוכו וכל תנועותיו בורזות כעלם צעיר, ספק הולך ספק רץ. מראהו הזכיר לרבים את אשר סיפרו חסידים מהרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זיע"א ששאל פעם את הרה"ק רבי יצחק מווארקא זיע"א כשהלכו יחדיו ברחוב ולא הספיק רבי יחזקאל להדביק את מריותו: מה ראה לרוץ כל כך? השיב לו רבי יצחק מווארקא זיע"א: אצל יהודי אין מושג ללכת סתם, תמיד הוא חייב לרוץ, או שהוא רץ למצוה או שהוא בורח מפני העבירה.

השוקה לרבינו

בעת הנחת אבן הפינה לבניין בית הכנסת שבבעלזא עמד שם הרה"ק השר שלום זיע"א סמוך למקום הבניה ובידו קערה על מנת לאסוף בתוכו נדבות הציבור לטובת הבניה, כמוכן שהקהל נדחק בהמוני להביא את נדבת לבם, איש כמתנת ידו. לאחר ששהה שם זמן ממושך עזב את המקום לשעה מועטה. כאשר חזר לאחר מכן ושאל את הגבאים ששוארו שם במקום: כמה כסף נאסף בעת שלא היה נוכח? השיבו, שלא נאסף מאומה. נענה הרבי ואמר, כתיב (שמות לו ה): 'יאמרו אל משה לאמר מרבים העם להביא מדי העבודה למלאכה אשר צוה ה' לעשות אותה. ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא'. כדאורה יש לדייק כאן בלשון 'אל יעשו עוד מלאכה', האם בעשית המלאכה עסקינן, והלאו הבאת הנדבה אנו מדברים! ואם כן היה לו לומר 'אל יביאו עוד למלאכת הקודש'.

אלא, המשיך הרבי ואמר, כי ידע משה רבינו שכל זמן שעושי המלאכה עובדים במלאכת המשכן הם מכניסים התעוררות קדושה ותשוקה עצומה בלבבות בני ישראל עד שלוקחים בני ישראל מכל הבא בידם להביא למלאכת המשכן, ואל לא יציינו לקול ההכרזה שיפסיקו להביא, על כן ציווה להכריז שעושי המלאכה 'אל יעשו עוד מלאכה' ואז פסקה מיד התעוררות ושככה התשוקה אצל בני ישראל ואל 'ויכלא העם מהביא' (בית הכנסת שבבעלזא' עמוד כו, בשם הרה"ק מקלויזנבורג זיע"א).

זדים זהים מוצאים אנו בספר 'זרע קודש' מהרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זיע"א (פרשת תרומה) שם הוא מבאר כי כאשר הגיע יהודי לתת תרומה לצורך בנין המשכן, היו בצלאל ואהליאב משבחים את הקדוש ברוך ה' ואומרים: ראו עם קדוש, הנמצא אומה כזו! וכאשר היה היהודי שומע דברים אלו היה ליבו מתלהב להביא עוד ועוד תרומה, עד שהביא את כל אשר לו לצורך המשכן. ועל דרך זה פירש הרב הקדוש מו"ה מ"מ משענדיטוב זצ"ל שאמרו אל משה 'מרבים העם להביא מדי העבודה למלאכה וכו', ויצו משה ויעבירו קול במחנה איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה כו' ויכלא העם מהביא, וקשה שהיה לו להכריז שאל יביאו עוד, וגם יש

להבין לשון 'מדי העבודה' כו'. רק על דרך זה ששמה הבין שתשוקה זאת מכניסים העושי מלאכה בלבם, ואם לא יבטלו ממלאכתם, אף שיכריזו שלא יביאו עוד, לא יציינו להם, מחמת תשוקתם והתלהבותם שהכניסו עושי המלאכה בהם, ולכן 'ויעבירו קול במחנה' שיתבטלו ממלאכתם, ועל ידי זה 'ויכלא העם מהביא', וגם לשון 'מדי העבודה למלאכה', הוא על דרך זה, שעושי העבודה למלאכה, ועל ידי זה 'מרבים העם להביא' כנ"ל, ובאמת היו צריכים עושי המלאכה לעשות כנ"ל, שבזאת התשוקה והתלהבות הזה שאין לזה שיעור וערך, היה שוכן יתברך שמו.

הרה"ק רבי שלום מפרוהוביטש זיע"א הגיע פעם למלון דרכים שהאכסנאי היה קמצן בחסד עליון ושהה בו לפוש. ביקש ממנו שבקרבן במעשה כלשהוא, ובכך הוא עושה שנתלחו אליו, הגיש לו האכסנאי כוסית י"ש קטנה שהספיקה בקושי עבור הרבי בעצמו. הוציא הרבי מילקוטו י"ש ושתה לחיים, איחל לאכסנאי כל טוב ומיד נסע לדרך. טרם הספיק הרבי להתרחק כברת ארץ והאכסנאי האיץ בסוסיו והשיגו, ביקש להזמין את הרבי לסעודת ברית מילה שהוא עורך. מהמו אנושי הרבי: הן לא נמצאו בביתך לא יולדת ולא תינוק? הסביר להם האכסנאי: אני הוא הרך הנימול! הרבי הוא שמל את ערלת לבבי! אך יצא מן הבית ובלבי התלקחה תשוקה לפזר כל הוני לצדקה (ממעיעות הנצח' פרשת לד).

נדרה בשלימות

יצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה' (שמות לו ז). רבינו האור החיים הקדוש זיע"א מפרש כי בני ישראל חששו שמשה רבינו יקדים ויביא את כל התרומה לעושי משה, שהלאו משה רבינו היה עשיר גדול, ובוודאי השתוקק עד מאוד לקיים את רצון ה'. על כן מדגיש הפסוק שבני ישראל יצאו מלפני משה, לרמז שכוונתם היתה שיפסיקו להביא את התרומה לפניו.

פעם ביקר הרה"ק רבי יצחק מווארקא זיע"א בורשה הבירה ונכנס אל רעו הרה"ק רבי יצחק מאיר מגור זיע"א בעל 'חידושי הרי"ם', שהיו מכיירים ויוצאים נאמנים מימי פרשיסחא. הימים היו טרום הנהגתו בקודש של החידושי הרי"ם, כשהיה מפורסם בכל רחבי פולין כשר התורה. סיפר לו הרבי מווארקא כי בדתו לאסוף כסף למטרת צדקה, וכי ברצונו של בדתו יתלווה אליו. הסכים החידושי הרי"ם לבקשתו ושניהם יצאו את הבית. פניהם היו מועדות לעבר כמה מבתי עשירי וורשה. בתחילה פנו לעבר ביתו של החסיד המפורסם רבי גבריאל בוימגולד, מחסידי ווארקא. שהיה מעשירי העיר. כאשר דפקו שני הצדיקים על דלת ביתו כמעט נפל רבי גבריאל לאחוריו. 'מה עושה כאן הרבי עם גאונה של וורשה?' שאל בהתרגשות רבה. סיפר לו הרבי מווארקא שבאו לכוונתו במצוות הצדקה. 'מהו סכום הכסף שהרבי זקוק לו?'

'שלושת אלפים רובל', השיב הרבי מווארקא, סכום עצום ורב מאוד באותם הימים. נכנס רבי גבריאל לחדרו ושב כעבור זמן קצר ובידו קופסה גדולה שהכילה את רוב כספו. הוא רוקן את תוכנה על השולחן ומנה בו במקום שלושת אלפי רובל במזומן ומסרם לידי הרבי.

השנומם החידושי הרי"ם למראה עיניו ושאלו: רבי גבריאל, מדוע תיתן כל כך הרבה כסף? השיב החסיד: אכן לא משום שאנכי מחויב לתת סכום זה, כי הלא מציינו דינים מפורשים בהלכות צדקה, אלא שאיני חפץ שיהיה ירתי עצמו במקום למקום ומשום כבודו נתתי את כל הסכום. התפעל החידושי הרי"ם לשמע תשובה נאה

זו. וכשיצא את הבית אמר: עם יהודי כזה שכבודו רבו כה חשוב וגדול בעיני עמו אני רוצה לשדך את נכדי. ואכן התקיימו דבריו כאשר בנו ר' בעריש בוימגולד, נשא לאשה את נכדת החידושי הרי"ם, בת-בנו, הצדיק רבי אברהם-מורדי מגור אבי מו"ה השפת אמת' מגור זיע"א (בישישים חכמה' עמוד רמב).

ולחשוב מחשבות לעשות' (שמות לה לב). בספר 'שארית מנחם' מאת הרה"ק רבי מנחם מנדל מוישווא זיע"א בנו של הרה"ק 'אהבת ישראל' זיע"א מופיע רעיון נאה על פסוק זה, על פי דברי הרה"ק בעל 'הקדושת לוי' זיע"א שיש בהמבין על הפסוק 'לא תעירו' ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ', כי אדם שמתעורר בקרבו רצון טוב לעבודת הבורא, עליו להכניס את רגשי התעוררות שבקרבו במעשה כלשהוא, ובכך הוא עושה כלי להתעוררות שתהיה דבר של קיימא. ענין זה מרומז בפסוק 'אם תעירו ואם תעוררו את האהבה' היינו את האהבה לה' 'עד שתחפץ', כלומר לעולם להכניס אותה לחפץ' היינו לכלי המעשה.

ענין זה מרומז בפסוק בפרשת ויקהל (שמות לה לב) 'ולחשוב מחשבות לעשות', כלומר, כאשר האדם חושב מחשבה טובה, עליו לעשות מעשה מצוה בכדי להכניס את המחשבה הטובה לכלי.

כך יש לפרש גם את לשון הפסוק בתהלים 'רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך', כלומר, כאשר מתעורר בלבי רצון טוב והשתוקקות לעבודת הבורא, אי תיכף ומיד 'אומר אני מעשי למלך', אמהר לעשות את ממצוותיו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ואזי תהיה להתעוררות הלב אחיזה וקיום בעולם המעשה.

הרה"ק השם משמואל זיע"א (ליקוטים פרשת בהעלותך) מביא את דברי הרמב"ן ומבאר שכאשר מתעוררת בלב האדם אהבה ואין הוא ממחר לעשות לה כלי על ידי קיום מצוה, אי עלול להתשרב ממנה חלילה אהבות היצונית והאהבת הקדושה שהתעוררה בלבו תיפול לצד הטומאה רח"ל. רק כאשר האדם ממחר לעשות בכוח התעוררות האהבה מעשה מצוה, מגיעה האהבה לתכלית ואין חשש שיצאו ממנה דברים רעים.

בהקשר לדברי הרמב"ן יש להביא את אשר סיפר מרן ה'חפץ חיים' זיע"א על שני דרשות שנסעו לעיירת על מנת לשאת שם דרשות. באותם שנים היה נהוג שדרשנים הסתובבו מעיר לעיר ומעיירה לעיירה, היו נושאים שם דרשות, ולאחר מכן היו מקבלים את שכרם על ידי תושבי המקום.

הדרשן הראשון היה ידוע כפה מפיך מרגליות, אשר כל מילה בדרשתו נבלעת בשקיקה על ידי ציבור השומעים, ואילו השני לא היה כזה. כמו הראשון, כאשר הגיע הראשון לעיר, שמחו הכל מחמת שאהבו לשמוע את דבריו. ברם כאשר עבר לאחר מכן בין בתי העיירה ואסף מעות, לא הצליח להגיע לידי סכום משמעותי. לעומתו הדרשן השני, אף שנשא דרשה פחותה בהרבה מהראשון, הצליח לאחר מכן לאסוף סכום נכבד ביותר.

כאשר נפגשו שני הדרשנים, תמה הראשון ושאלו: 'איך יתכן הדבר שאני שמדבר הרבה יותר טוב ממך, לא הצלחתי לאסוף ולו חצי מהסכום שאתה אסף?'

השיב לו השני: כאשר אתה הסתובבת בין בתי העיירה יום לאחר הדרשה, כמעט כולם שכחו כבר את הדרשה היפה ששמעו ממך אמול ולכן הם קפצו את ידיהם מליתן מאומה. ברם אנכי, מיד עם תום הדרשה עברתי בין הציבור ועשיתי 'מי שברך - בעבור שיתכן' לאחד לפי נאמך, לבו, ואז הצלחתי ביישיתא דשמאי להכניס את התעוררות הלב של הקהל בתוך המעשה מבלי להשתהות.

תפילה

פנינים וערגליות בעניני עבודה שבלב זו תפילה

בספר הקדוש 'בת עין' (פר' תולדות), שבורא כל עולמים ברוך הוא בוחר בשיירים של זמרה, כלומר, למי שמישים עצמו כשיירים בשעת זמרה ותפלה.

הוסיף הרב הקדוש בעל ה'בת עין' ז"ע וביאר, כי עיקר עבודת השם היא בחינת ענוה ושפלות באמת, שיתבונן האדם בשכלו בעמדו להפגל לפני בוראו ויחשוב כי מצד מעשיו אינו ראוי לדבר דבר לפניו יתברך ולבקש ממנו גדולה או קטנה, ואפלו פתחון פה לעמוד ולבקש מלפניו אינו ראוי מצד מעשיו, ומבקש הוא מהבורא יתברך שיעזור לו בזכות אבותיו.

תפלה זו היא המקובלת לפניו, כמאמר הכתוב (תהלים קמה יח) 'קרוה ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת', כלומר, קרוה ה' לקוראיו לקבל תפלתם כשיקראוהו באמת מצד זכות אבות, כי תבת 'אמת' רומזת לאבות, שכן אותיותיה הן א' מ' ת': האות א' היא ראש לאותיות האל"ף ב"ת, האות מ' נצבת באמצעיותן, והאות ת' היא סוף האותיות; וכמו כן אצל האבות הקדושים ישנן שלש בחינות ראש אמצע וסוף, אברהם אבינו הוא ראש לאבות, יצחק אבינו שמדונו היא הגבורה היא בבחינת סוף, שהיא הפוכה ממידת החסד, ויעקב אבינו שמידתו 'תפירת' ממוגת את מידת החסד של אברהם ומידת הגבורה של יצחק.

וגראה ששני הפירושים עולים כאחד, שכן ההשתוקקות להמשיך במצוה מעידה על מדת הענוה, שאינו מתגאה בעצמו להסתפק במה שכבר עשה ופעל, אלא רואה את פעולתו כאינה שלמה ומבקש לעשות עוד.

הוסיף הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור ז"ע בעל 'הדושי הר"מ' בניין נדבת המשכן וביאר, שאותו המותר שלא נעשה ממנו בנין המשכן בפעל, נשאר לדורות, אף כשאין מקדש, עדיין זכות ההתנדבות של בני ישראל קיימת לעולם.

נמצא שיש בענין זה תועלת רוחנית לכל אדם באשר הוא שם, בכל הדורות, וזה רמז במאמר 'הוותר', שכותם למשכן נשאר לנצח, על ידי זה יכול כל אדם לבנות בתוך גופו משכן וביית לה; ותשרה השכינה בתוכו.

ורמז זה על הכח שנשאר לדורות, עולה יפה גם על פי האמור לעיל במהות 'שירי זמרה', כי דוקא בחינה זו של הנדבה הנוגרת, שענינה כאמור הרצון והשתוקקות, שאין לה בטיי גשמי, אלא היא בבחינת 'שירי זמרה', עומדת לדורות עולם לזכות לבני ישראל.

ומעתה דברי הבת עין במעלת הענוה וההשענות על זכות אבות, עולים היטב עם מה שנתבאר, כי אבותינו הנחילו לנו את כחם, וזה רמז במאמר 'הוותר', שכותם של אבותינו המתנדבים בעם למלאכת המשכן נשאר גם עבורנו ומחמת כך אף אנו יכולים לגשת למלאכת הקודש.

וזו עומק הבקשה מאת הקדוש ברוך הוא, שיזכור לנו זכות אבות שלא תמה, אין זו בקשה מצדנו לקבל מאוצר מתנת חנם בגלל זכותם של אבותינו, אלא שאבותינו הם שהנחילו לנו מורשה את כחם, ועל ידי התפלה אנו מתחברים אל זכותם הגדולה.

ולא בכדי מצוי הרמז של זכות אבות בתבת 'אמת', כפי שהאיר עינינו בעל הקדוש בעל בת עין ז"ע, שהיא בחינת אבות - ראש, אמצע, סוף, כי אכן כחם של אבותינו היה במדת האמת אשר בקרבם, כי אותם 'שירי זמרה' שלא הושרו, שירי הנדבה שלא נתנו, הם האמת הפנימית של האדם, האמת שלא התגשמה במעשים בפועל אף היא המעידה על מהות הנפש, שלא נתן את התרומה רק להיפטר מחובת הנתינה, אלא יש לו השתוקקות לתת עוד ועוד.

וזכורת הרצון הזה, כאמור, זכו אבותינו שיהיה לנדבתם כח של 'הוותר' אל הדורות הבאים, ואשר על כן באה בקשתנו, בקשה באמת, בכח האבות, שיזכותו של 'הוותר' שהיתה להם בנדבתם תעמוד לנו לבנות משכן לשכינה בתוכנו.

המעשה שפלנינו ימחיש היטב את מעלת שירי מצוה, ההשתוקקות למצוה, שחשיבותה עולה אף על המצוה שנעשתה בפועל.

אל התבה

ישנה אימרה מפורסמת של הבעל שם טוב הקדוש, על הפסוק (בראשית ו' טו) 'צהר תעשה לתבה' שדרש את משמעות ה'לתבה' כ'מילה', ובאה התורה ללמדנו כי על היהודי להאיר את מילות התורה והתפילה שמוציא מפיו, שיהיו בכונה טהורה.

ובזה פרש את הפסוק (שם ז' יג) 'בא אל התבה', שעל יהודי לבוא אל התבה, כלומר להכניס את עצמו לתוך מילות התפילה הקדושות. עליו להתחבר בכל רמ"ח איבריו ושם"ה גידיו לתוך המילים שהוא אומר, עד שיעפיל לדרגה עצומה של קרבת אלוקים בעת התפלה. מטופר כי הרב הקדוש רבי משה מקוברין ז"ע, ציטט פעם את אמרתו זו של הבעל שם טוב, והודיש לתלמידיו שמועיל לקחו כי על האדם להכנס כל כולו לתוך תבת התורה והתפלה.

אחד הנוכחים לא השכיל להבין במוחו הדל, כיצד ניתן להתרכז כל-כך בתבה אחת ממילות התפילה, ושאל: כיצד יתכן שהאדם ירכז את כל מחשבתו לתוך 'תבה' אחת מתבות התפלה?

נתן בו הרבי מבט חריף ואמר: 'אדם המחשיב את עצמו יותר גדול מהתבה - אכן איננו מדברים עליו!'

אם כן, מוסר השכל עלינו ללמוד מן האמור, כי בשעת התפילה צריך האדם להתחבר לפנימיות התפלה, להכנס כביכול אל התבה, להשקיע את כל כולו במלים הקדושות. והכל מתוך ענוה והכרה בשפלות עצמו, כיון שרק כך יכול הוא להגיע לדרגה עליונה זו.

הבוהר כשיירי מצוה

לע חשיבות ומעלת התפילה היוצאת מפי העניו, יש ללמוד ממה שאמרנו במדרש (שמו"ר ב' א), כי לאחר השלמת מלאכת המשכן נכנס משה אצל בבלאל וראה שנותר עודף ממה שתרמו בני ישראל למשכן.

אמר לפני הקדוש ברוך הוא: "רבון העולמים, עשינו את מלאכת המשכן, והותרנו. מה נעשה בנותר?" אמר לו הקדוש ברוך הוא: "לך ועשה בהם משכן לעדוה".

הלך משה ועשה כן. כיון שבא לפרט החשבון לפני ישראל, אמר להם: "כך וכך יצא למשכן, וביתר עשיתי משכן לעדוה", ועל כך נאמר (שמות לח כא) 'אלה פקודי המשכן משכן העדוה'. ונתקשו המפרשים בכונת המדרש, מה פשר הדבר שאמר הקדוש ברוך הוא למשה 'לך ועשה בהם משכן לעדוה'? והלא כל הנדבות לצורך המשכן היו.

פירש הרב הקדוש רבי שמחה בונם מפרסיסחא ז"ע (שיח שפ"י קודש' פ"ר פקודי) בהקדם פירושו הידוע על הברכה שאנו מברכים 'הבוחר בשיירי זמרה', שהכונה היא על אותם 'שירים' של זמרה, שלא הושרו עדיין. שגם לאחר שהאדם שר וזימר לפני הקדוש ברוך הוא, עדיין ליבו הומו וכוסף להוסיף עוד ועוד בזמירות ותשבחות יתר על מה שכבר שר, וה' יתברך בוחר באותם שירים שלא הושרו, שהם הנבחרים בעיניו יותר מכל השירים. וזהו חביבותה ומעלתה של ההשתוקקות לדבר מצוה.

ועל פי זה פרש הרב הקדוש מפרסיסחא גם את דברי המדרש כאן: בני ישראל בתרומתם למשכן, אף אחר כל הנדבה, עדין היה להם בוער להוסיף ולעשות בנדבתם, ותוספת הנדבה הזו, כלומר רצונותיהם הטובים, היא זו החביבה לפני הקדוש ברוך הוא יותר מכל הנדבה שנתרמה בפועל.

ובצלאל היה יודע לצרף למלאכה גם את המחשבות והרצונות הטובים של הנותנים, כפי שנאמר בו (שמות לה לב) 'ולחשוב מחשבות לעשות', שעשה ותקן מכל מחשבות הנותנים מה שהיה צריך אל המשכן.

על כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה רבנו 'לך ועשה בהם משכן לעדוה', 'בהם' דוקא, עיקר בניית המשכן תהיה על ידי אותם הרצונות הטובים דוקא, לפי שהנדבה הזו שעדיין לא נתרמה, 'שירי המצוה' אותה נכספים לתת, היא החביבה ביותר לפני הבורא יתברך.

פירוש נוסף בענין זה של 'שירי זמרה' מצאנו בשמו של הרב הקדוש רבי זאב וולף מוויטומיר ז"ע, אותו הביא

"מי מכיר אותך כאן בבית הכנסת?!" אתם הצעירים, אינכם חשים אלא למי שביט בכם, וסוברים כי עיני הכל נשואות אליכם. אך באמת, איש אינו מתעניין בך ובמעשיך.

אם תבוא פעם אחת לבית הכנסת ללא בגדי שבת, רק תעטה על עצמך 'סודר', לשם שנוי, איש לא ישים לבו לך.

וכי זו סבה היא שלא ללכת לבית הכנסת ביום השבת?!" התחנן הבחור לפני סבו שירחם עליו ולא יביאנו לידי בזיון, כשהוא חושב כי סבו אינו מבין היטב את אשר עובר עליו.

שוב חלפה מחשבה בלבו. מה היה קורה אילו היה משפשי את בגדיו במעט מים? שמא יכול היה להסיר רק מעט את הכלוך, שלא יבלוט כל כך, ודאי בשעה שזמן הדלקת נרות רחוק היה מלבוא.

לבסוף נעה הסב להפצרותו של הנכד, והסכים ללכת לבית הכנסת המרוחק והקטן.

אך נכנסו השנים לבית הכנסת, נטל הבחור סידור, דחק עצמו לקרן זווית, וטמן בו את פניו, שלא יבחין איש בקלונו, חלילה. היה כי ישב במהלך כל התפלה כשהוא טרוד לגבי מראהו, וסבור היה כי איש אינו רואה.

אמנם עתה ה' היא תקום. כמה שורות לפניו ישב יהודי מבוגר, אשר הבחין בבחור האמריקאי הטומן את פניו בסודרו ומתפלל בכונה, ועם זאת מסייע במסירות לזקנו.

הבחנינו בבחור לבוש שאינו לבוש בבגד השבתי העליון נזכר האיש כי נכדה יש לו, המחששת אחר זווה, ומבקשת להנשא לבחור ירא שמים. נכדתו גם היא נערה בת טובים, אך תנאי היה לה שלא ילך הבחור בשבת לבוש בקפוטה חסידית.

כעת רואה הוא לפניו בחור ירא שמים ובעל מדות, שציציותיו מתבדרות החוצה, ואינו לבוש בקפוטה שבתית. יתכן שזהו הבחור אשר אותו הם מחפשים.

מיד לאחר השבת בא בדברים עם סבו של הבחור, ולאחר ברויים קלים על הבחור ועל משפחתו קם השידוך ובא לידי גמר למזל-טוב.

כמקובל, קבעו הצדדים על תאריך בו יחגגו את ה'תנאים' בהשתתפות בני המשפחה והידידים.

למרבה פליאתם, כאשר בבוא היום נכנסו בני משפחת הכלה לאולם, הבחינו כי הבחור בו זכו לחתן, בחור חסידי הוא לכל דבר ועניו, ובקפוטה של משי הוא לבוש.

כעת, לאחר שכבר זכו להכיר את מעלותיו הרבות ואת מדותיו התרומיות, לא עלה על דעתם לבטל את השידוך מחמת פרט פחות ערך שכוה.

כאשר ביררו ושמעו כיצד התגלגל הדבר, הבינו כי בזכות שמירת השבת והזהירות בתוספת שבת זכו שניהם למצוא את זיווגם.

זהו כחה של קבלה אמיתית.

פוסעים בו פטיעה קטנה

ביררו חכמים את הלכות תוספת שבת, אימתי יכול אדם להוסיף מחל על הקדש במסכת ברכות (כז). סופר על האמורה הקדוש רב שהזדמן לביתו של אדם ששמו 'גניבא' שהתפלל את תפלת ערבית של ליל שבת במעוד יום, ומאן למדנו שיכול אדם לקבל על עצמו את קדושת השבת טרם תשקע החמה.

הדיש על כך רבנו יוסף קארו בחיבורו 'בית יוסף' (או"ח סי' רסו, וסוף סי' תרעב), כי רק מומן פלג המנחה אפשר להתפלל ערבית, ולא קודם לכן.

ואם אמנם מצד ההלכה אין אדם יכול לקבל על עצמו שבת מצות היום ואילך, אלא רק מומן פלג המנחה, לגבי קדושת השבת מצאנו בדברי רבותינו שחופפת היא על האדם כבר מצות היום הששי, ויכול האדם להחילה על עצמו כבר בשעה זו.

כך כתב הרב הקדוש רבי שמואל מסוכטשוב ז"ע בספרו 'שם משמואל' (לך לך תרעה), כי שלושה זמנים יש ביום; ערב, בוקר וצהריים, ושלושה זמנים אלו מסמלים שלושה פרקים במעבר בין העולם הזה לעולם הבא, כי אי אפשר שיעברו ישראל מעולם של שעבוד מלכות לעולם הבא במעבר כה חד וקיצוני, והכל נעשה במדרגה.

וכמו שמהעולם הזה לעולם הבא יש שלושה זמנים מתחלפים, כך יש שלושה זמנים המתחלפים במעבר מימות החול לשבת קדש, לכל יסתמאו עיניו מן האור הגדול של קדושת השבת השורה על נפשו.

סדר זה מתחיל ערב שבת בשעת חצות, אז מתחילה להתנוצץ קדושת שבת, כמבואר בכתבי רבנו האריז"ל, ומומון פלג המנחה ואילך כבר יכול לקבל האדם על עצמו את קדושת השבת, ובהתקרב הלילה מגיע זמן תוספת שבת המוכרח על פי הדין, ובכך יכול האדם בבוא העת לזכות לקדושת השבת ולאורה הגדול.

וממוצא הדבר נלמד, שכפי הכנת האדם עצמו בשלושה זמנים אלה לקבל את קדושת השבת, כך זוכה באמת בנפשו. כמו כן הובאו בספר 'פרי עץ חיים' (שער הסליחות פרק ה) דברי רבנו האריז"ל, כי קדושת שבת מתחילה להתנוצץ מתחילת שעה שישית בערב שבת, ושבע שעות אלו שעד הלילה מצטרפות לעשרים וארבע שעות יום השבת, ויחד הן שלשים ואחת שעות, הרמוזות בכתוב (תהלים נב ג) 'חסד א-ל כל היום'. המלה 'א-ל' עולה בגימטריא שלשים ואחת. והוא שאנו אומרים 'א-ל מלך יושב על כסא רחמים', כי בא-ל שעות אלו שמשעה שישית בערב שבת ועד למוצאי שבת, יושב הבורא על כסא רחמים. מהעובדה שמצא רבנו האריז"ל רמז לתוספת שבת בתפלת 'אל מלך יושב על כסא רחמים' הנאמרת בעתות תשובה וימי רצון, כל הליטיק כי אף יום השבת זמן מסוגל הוא לתשובה ולתקון המעשים, ורמז יש לכך מדין תוספת שבת הנלמד במסכת ראש השנה (טו). מדין תוספת יום הכפורים בו נאמר לישראל 'סלחתי כדברך' (במדבר יד ט).

דבר האהוד

ביארו רבותינו בספרים הקדושים כי הטעם לכך שהקהיל משה את כל עדת בני ישראל כדי לצוותם על המשכן, הוא כדי להורות לישראל שלא יוכלו לבנות את המשכן אלא אם כן יצטרפו זה לזה כולם יחד בלב אחד. וביאור הדבר, על פי מה שאמרנו חכמינו ז"ל במסכת עבודה זרה (ד): שלא עשו ישראל את ההגל אלא כדי לתן פתחון לבועלי תשובה. כי באמת גבורים ושליטים היו ישראל ביצרים ולא היה ראוי שיתגבר עליהם, אלא גזרת מלך היתה שישלוט בהם כדי ללמד לדורות כחה של תשובה אף על הטא הגדול ביותר, ואם יבוא אדם ויפקפק בכך, יאמרו לו 'כלך אצל צבור', הם דור המדבר שעשו את העגל.

מבואר כי ישנו סדר לתשובת הצבור, וסדר זה נלמד מתשובתם של ישראל אחר חטא העגל. עוד דרשו חכמינו (שם ה.) את הנאמר (תהלים פב ו-ז) 'אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כלכם. אכן כאדם תמותון', כי קודם חטא העגל נחשבו ישראל למלאכים, ויצאו לחרות ממצרים הרע וממלאך המות, ומאחר שקלקלו מעשיהם נתקיים בהם 'אכן כאדם תמותון', וחזר המות לשלוט בעולם. מעתה יש לומר, שכל הצורך במלאכת המשכן היה רק לאחר חטא העגל, כי קודם שחטאו היה מתקיים בישראל הכתוב (שמות כה ה) 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' - בתוכו של כל אחד ואחד בבחינת 'לכלבי משכן אבנה', וכפירושו של רבנו משה אלשיך (שמות לא): וכבחינה זו היתה שכפי ששרתה במשכן ובמקדש.

אמנם יצא סוכן בנו, ומעשה שטן הצליח להחטיא את ישראל בעוון המר - חטא העגל. עתה הוצרכו ישראל לדרך חדשה של השראת השכינה, ולשם כך היה עליהם להתאחד כדי להוציא הדבר מן הכח אל הפועל. כי רק בריכוז כל הכחות של כלל ישראל יהיה המשכן אחד, ותתגלה אלוקותו יתברך בעולם העשייה, במקום בו מצוי הסתר והעלם גדול.

ובענין זה הביא הרב הקדוש רבי שמואל מסוכטשוב זי"ע בספרו 'שם משמואל'

(ויק"פ ופרה תרע"ד) את דברי חכמינו במדרש (שמו"ר לג ח) על הפסוק (שמות כה ב) 'ויקחו לי תרומה', שבשעה שצוה הקדוש ברוך הוא למשה על עסקי המשכן, אמר לפניו: רבונו של עולם, יכולין הם ישראל לעשותו? אמר לו הקדוש ברוך הוא: אפלו אחד מישראל יכול לעשותו, שנאמר (שם) 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו'.

וביאר על פי דברי חכמינו ז"ל במסכת סוטה (ג): שבתחילה, קודם שחטאו ישראל, היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד, כפי שנאמר (דברים כג טו) 'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך', וכיון שחטאו נסתלקה שכינה מהם, נכתוב 'ולא יראה פי ערות דבר ושב מאחריך' (שם).

כי קודם החטא היתה השראת השכינה בקרב כל אחד מבני ישראל, וממילא יכול היה כל אחד מהם לבנות את המשכן. ורק לאחר החטא לא היה די בעבודתו של כל יחיד, והוצרכה עבודת הכלל יחד.

והביא את דברי אביו הגדול, הגאון הקדוש רבי אברהם מסוכטשוב זי"ע בעל 'אבני נור' שפירש את הטעם לכך שהקדימה תורה את מצות השבת למלאכת המשכן רק בפרשת ויקהל, ולא בפרשת תרומה, על פי מאמר הזהר הקדוש (ח"ב קלה). שיום השבת הוא בבחינת 'רוא דאחד' - סוד האחדות, כי בו מתאספים ומתאחדים כל ישראל לעבודת הבורא.

לפני שחטאו בעגל לא הוצרכו לדבר זה, ולכן רק לאחר שזוכר חטאם בפרשת כי-תשא, בא הצווי בפרשת ויקהל בסמיכות לענין מצות השבת.

ועל פי דברי השם משמואל יתבאר לנו היטב ענין זה שעמדו בו מפרשי התורה לבאר מפני מה האריכה התורה הקדושה כל כך בפרשיות המשכן, והקדישה ארבע פרשיות הנראות ככפולות: כי לאחר שבפרשת תרומה נכתבה מלאכת כלי המשכן, ובפרשת תצוה נכתבה מלאכת בגדי הקדש ועבודת ימי המלואים, נכפל הענין בשנית בפרשיות ויקהל ופקודי בהן נכתב כי כפי שנצטוו ישראל כן עשו.

ולכאורה יכולה היתה התורה לכתוב 'ועשו בני ישראל ככל אשר צוה אותם משה על פי ה', או בדומה לזה ודי בכך. ולשם מה באה כל אריכות הדברים?

והתשובה היא, שמצות עשיית המשכן שנאמרה אחר החטא, בחינה אחרת לגמרי היתה בה, כי אז הוצרכו לכת הכלל, ולא היה די לה בכח הפרט. ומשום כך הקהיל משה את כל עדת בני ישראל כדי להורות להם על מצות ה' בעשיית המשכן על ידי הכלל כולו.

הכמה ותבונה בחמה

גם בפרשת כי-תשא נזכרה מצות השבת, בכתוב (שמות לא ג) 'אך את שבתותי תשמורו', וכמו כן נאמרו בה הפסוקים שנהגו ישראל לאומרם בקידוש של שחרית 'ושמרו בני ישראל את השבת' (שם פסוק טו). לאחר מכן, בפרשת ויקהל נזכרה שוב מצות השבת, בכתוב 'ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה ימות' (שם לה ב), אלא ששם נוסף הכתוב 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת' (פסוק ג). ונחלקו בזה התנאים הקדושים, רבי יוסי ורבי נתן במסכת שבת (ע). האם בכך שכתבה התורה את איסור ההבערה במפורש, באופן יוצא דופן מבין כל מלאכות שבת, רמזה

לנו שאין בהבערת האש בשבת משום חיוב סקילה והואטא, אלא באיסור לא-תעשה בלבד הוא עומד, או שבאה להורות לנו כי גם העובר על אחת מבין שלושים ותשע המלאכות חייב, ולא רק העובר על המלאכות כולן.

ויש להתבונן לפי שיטת רבי נתן, שבכך רמזה התורה את חילוק המלאכות, שאפילו בעשיית אחת מהן מתחייבים בסקילה, מדוע דווקא בהקשר זה של הקמת המשכן לימדה תורה את ענין הוצאת מלאכת הבערה מן הכלל?

ונראה לבאר את עומק הדברים על פי האמור כאן, כי בפרשת ויקהל נשנתה מלאכת המשכן משום שנאמרה עתה באופן של צווי כללי לעם ישראל, ומשום כך נסמכה לה מצות שבת שיש בה כח הכולל ורוא דאחד. ומחמת כן נאמר לבני ישראל איסור הבערת אש ביום השבת, וכפי שיתבאר.

כי בהמשך פרשת ויקהל נאמר (שמות לה ל-לא) 'ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה. וימלא אתו רוח אלקים בחכמה בתבונה ובעדנת ובכל מלאכה'.

ודרשו על כך חכמינו ז"ל (שמו"ר מח ג) שבשעה שעשו ישראל את העגל עמד חור בן מרים ומסר נפשו על קדושת השם. אמר לו הקדוש ברוך הוא: חייך, כל בנים היוצאים ממך אני מגדלם שם טוב בעולם, שנאמר (שמות שם) 'ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה. וימלא אתו רוח אלקים'.

ולא זו בלבד, אלא כל מי שנתעסק במלאכת המשכן נתן בו הקדוש ברוך הוא חכמה, בינה ודעת, שנאמר (שמות לו ה) 'ועשו כל חכם לב', ולא רק בבני אדם אלא אפילו בבמה ובחיה, שנאמר (שם פסוק א) 'חכמה ותבונה בהמה', בהמה כתיב, שנתנה חכמה באדם ובבהמה. ואף על פי כן לא נתפרסם מכולם אלא בצלאל בן אורי בן חור, ככתוב 'קרא ה' בשם בצלאל', וזאת, בזכות זקנו חור שמסר נפשו.

הקשה על כך הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור זי"ע בעל 'חדושי הרי"מ', וכי הבהמות הנושאות את כלי המשכן ניתנה בהם דעת להבין את הן עושות? אלא הכוונה היא לבני אדם עניי הדעת, העושים עצמם כבהמה, שבזמן מלאכת המשכן התרוממו אף הם וזכו לחכמה עליהם.

הקטנים עם הגדולים

יסוד זה נוגע גם לזמננו, אחר שבעונותינו חרב מקדשו ושםם היכלנו, ואין אנו זוכים לראות בעיני בשר כיצד נבנה המשכן באמצעות מעשינו. אמנם מאמינים אנו שבינתו של כל אחד ואחד מישראל יכול להיות מקום ראוי שתשכון בו השכינה, וכאמרו חכמינו ז"ל (סוטה יז). שאיש ואשה יכולים לזכות שתאה השכינה שרויה ביניהם.

ומדברי בעל 'חדושי הרי"מ' נלמד שאין מי שימלט עצמו ויאמר שאינו ראוי שתשרה שכינה בגין מעשיו, אלא הכל שייכים בזה, הקטנים עם הגדולים, הערומים בדת ואלו המשימים עצמם כבהמה, וכמו שנאמר (תהלים קיט ט) 'במה יזכה נער את ארחו לשמר כדברך', כל 'נער' לפי 'ארחו' ובדרך הראויה לו, יכול הוא לזכות לשמור דברי הבורא, ושיהיו מעשיו לנחת רוח בעולם

העליון.

על דרך זה שגור היה בפי הרב הקדוש רבי מנחם מנדל מקוצק זי"ע מאמר חכמינו ז"ל במסכת אבות (פ"ד מט) 'כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר', שאין הכוונה לעניות בממון, אלא לעבודת הבורא מתוך חשכות ועניות הדעת, כשאין האדם זוכה לראות את האור הגנוז בתורה ובמצוות, ודבק הוא בהן למרות הקושי שיבדו זוכה לבסוף לצאת מאפילה לאור גדול, ולקיימה מתוך עשירות הדעת.

בדומה לזה באר הרבי מקוצק את הטעם לכך שבעת שצוה הבורא למשה רבנו על מצות מחצית השקל הוצרך להראותו מטבע של אש ללמדו מה יתנו ישראל. לפי שבא ללמד שבכח רצון טוב ונדיבות לב לעבודת הבורא, אף מטבע של נחושת יכולה להפוך ולהיות מטבע של אש.

ומכאן בוא נבוא לפרש הכתוב 'לא תבערו בכל מושבותיכם ביום השבת', מדוע נתיחדה מלאכה זו להכתב בפרוש על פני מלאכת אחרות? לפי שבא כתוב זה לפרש את מהותה של השבת, כי מטבע של אש מלמדנו על עבודת יום השבת.

מנוח להביא מן ההרי"ט

ובבאור הדבר כתב מרן הגאון רבנו משה סופר זי"ע בספרו 'חתם סופר' (פ"ר ויקהל), כי בכל ימות השבוע צריך האדם להבעיר בעצמו את האש הפנימית המנוחה לו לעבודת הבורא, כגון בהשכמת הבקר, עליו להתגבר כארי כמי שאש בוערת בעצמותיו ולרוץ לעבוד את בוראו.

דומה הדבר לאיסור בשולי נכרים; יהודי החפץ לאכול מאכל שבושל על ידי נכרי, עליו לדאוג קודם לכן שיהא הוא המבעיר את האש תחת הקדירה, ולאחר מכן שוב אין הגוי פוגם במעשיו ובהמשך פעולתו, כי החלה כבר המלאכה במעשה ישראל.

ומכך נלמד על עבודתנו שבכל יום, בכל בוקר אנו מברכים 'שלא עשני גוי', ואין הכוונה רק לנכרים שבחוץ, אלא לבחינת הנכריות הקיימת בתוך כל אדם מישראל עד שירש אותה ממנו.

כדי להתמודד עם נכריות זו, על האדם להבעיר את האש שבקרבו, ולא להניח לגוי שבתוכו לעשות כל, ולאחר מכן ישמחו כל מעשיו באותו יום אחר כחו הראשון.

והדברים אמורים בכל מעשי האדם, הן ביצואו לעבודת השדה והן בעיסוקו במסחר, בכל מקום ובכל פעולה יכול הוא לזכות ולקיים מצוות רבות, הנוגעות לכל אדם ובכל מצב. כי רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל ולפיכך הרבה להם תורה ומצוות (מכות כג:). ועל ידי שיעביר האדם את אש עבודת הבורא בקרבו, יזכה להשיג את אותן מצוות.

וכל זאת רק בששת ימי המעשה, אך בבוא יום השבת צוהה התורה במפעי' לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת', כי בשבת קדש זוכה האדם להיות דבוק בקדוש ברוך הוא, וממילא בוערת בו מאליה אש קדש. אך זאת, רק אם הכין עצמו כראוי בהבערת אש הקדושה בכל ימות השבוע, או אז יזכה שביום השבת תהיה השלהבת עולה בו מאליה באור גדול. אולם מי שכל ימות השבוע שוכב על משכבו ומתעצל, יצטרך להבעיר בעצמו את האש ביום השבת.

לשמייעת השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

ספר ויהלום